

ELS BOSCOS DE LES GAVARRES

LA VALL DE BELL-LLOC

ELS BOSCOS DE LES GAVARRES ITINERARI PER LA VALL DE BELL-LLOC

La vall de Bell-lloc presidida per la riera del mateix nom albergava una zona boscosa molt representativa del que podem trobar a les muntanyes del massís de les Gavarres. Aquest espai va ser afectat per un incendi l'any 2014, avui fa deu anys, aquest va cremar un espai de 378 hectàrees i va transformar bona part del paisatge d'aquesta vall. Durant l'itinerari podrem veure la seva escala així com vestigis d'aquest incendi.

L'itinerari recorre bona part d'aquesta vall des de la plana palamosina fins a un dels puigs més emblemàtics del massís: el puig Cargol. Els trets distintius d'aquest itinerari són:

- La seva situació encarada a llevant i pròxima a la línia litoral que es tradueix en una influència marítima sobre el clima i la vegetació de la vall.
- La presència de la lloreda, bosc de ribera, com a relict supervivent de les glaciacions del quaternari.
- La transició d'un paisatge periurbà invasor cap a un de forestal també en expansió, ambdós a costa d'un espai rural-agrícola en procés de ràpida desaparició.
- Les empremtes que han deixat en el bosc les activitats forestals que fins fa relativament pocs anys es practicaven a les Gavarres; abans que el petroli substituís a la biomassa forestal com a combustible predominant.
- L'impacte que tenen els incendis sobre els boscos i la regeneració de la vegetació després d'aquests fenòmens.

Els boscos de la vall de Bell-lloc són bàsicament de caràcter perennifoli a excepció d'alguns arbres de ribera que ressegueixen la riera. Tot i així la variabilitat estacional és ben palesa en aquests espais forestals i això permet aprofitar els trets distintius de cada estació per enriquir la sortida.

És important entendre que el paisatge forestal actual de les Gavarres és fruit d'una confluència de factors naturals (l'acció del clima al llarg de la història, la situació geogràfica, el tipus de sòl i rocam existent i les interaccions entre les espècies animals i vegetals autòctones) i humans (explotació del bosc al llarg de la història, introducció d'espècies forànies tant animals com vegetals, ocupació per infraestructures, etc.).

Classifiquem els boscos atenent a les espècies vegetals dominants o més representatives de cada indret i així parlem de suredes si predominen les alzines sureres o pinedes si el pi és l'arbre més estès. Però la realitat sempre és més complexa que la simple catalogació i, la majoria de les vegades, observarem que a les Gavarres no hi ha límits clars entre una comunitat i una altra sinó transicions entre els diferents tipus de boscos.

L'observació atenta durant l'itinerari per la vall de Bell-lloc ens conduirà unes conclusions prou interessants:

- La vegetació sempre és més exuberant a les fondalades que en els cims a causa de la poca disponibilitat d'aigua a les parts altes.
- El paisatge, en alguns trams, recorda més a una selva tropical que a un bosc de centre-europa a causa de la densitat i el caràcter acusadament perennifoli de la vegetació.
- La suavitat de les formes del relleu és a causa de l'antiguitat geològica del massís.
- La presència d'estructures i terrasses arreu de la vall, visibles gràcies a l'incendi, ens mostren una vall antiga, utilitzada i transformada pels seus habitants.

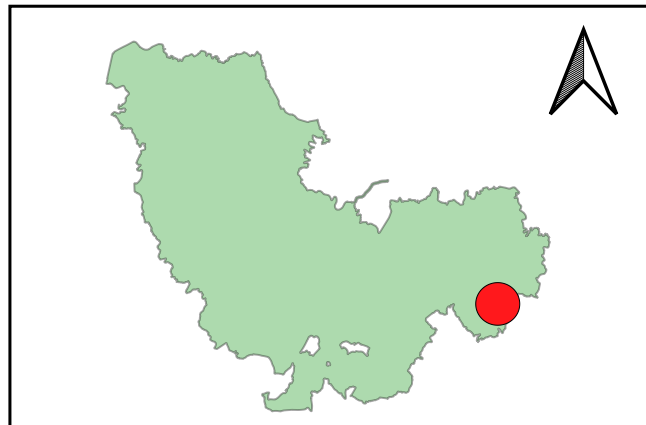
MAPA DE L'ITINERARI

La Vall de Bell-lloc

Palamós, Vall-llobrega, Forallac, Calonge

Recorregut total: 10 Km

Desnivell: 340 m

0 250 500 m

Digitalització de rutes en l'àmbit de les Gavarres
Autor Original: Jordi Vicens Perpinyà - 2004
Digitalització i revisió: Jaume Mató Suquet - 2023

Monells, 11 d'Abril de 2023.

Consorci
Gavarres

Llegenda

- ◆ POI Itinerari 4
 - Itinerari 4 - La Vall de Bell-Lloc
 - Incendi Forestal 2014
 - Espai PEIN Gavarres
- Ortofoto de Catalunya 1:2.500 vigent

L'ITINERARI

Accedirem a l'inici de l'itinerari des de a les immediacions de l'empresa Nichirin a Sant Joan de Palamós. En aquest punt podrem aparcar el nostre vehicle i començar el recorregut a peu just on acaba la carretera asfaltada i comença una pista de terra.

A la nostra esquerra podrem contemplar un mas abandonat amb una bonica torre de guaita, és el Mas Vilanova de la Pietat. Les masies fortificades eren freqüents a l'edat mitjana a les zones properes al mar davant del perill que representava la pirateria. En comptes de passar per la via principal ens desviarem per l'esquerra, travessant un camp dispers d'oliveres amb arbustos de lavandes, i ens unirem a la via principal que s'uneix a la desviació esquerra del Mas Pere Tià.

Estem en una zona de transició entre la plana marítima i la muntanya, entre el món urbà i el rural, entre la vida moderna i el record de temps antics.

Aviat veurem unes marques pintades de color groc i blanc, senyals que indiquen que estem caminant per un petit recorregut (PR) i que el seguirem durant un tram. Passat el desnivell de la riera ens desviarem a la dreta a l'altura de la línia elèctrica, on hi trobarem un camí que ens porta a través d'una petita pineda.

Sortint de la pineda, al voltant del camí observem uns camps de conreu de secà, a la nostra dreta queda enfonsada la riera de Bell-lloc protegida per suros grans (alguns pelats), alzines, pins pinyoners, llores i arítjols enfilant-se. També es pot observar un arbret anomenat arç blanc, alguns oms joves, esbarzers, galzeran, aladern, pollancre, roldor, llentiscle, falgueres (falzia negra), brucs, esparreguera, etc.

Seguirem el camí que creua els camps de conreu, al final del segon camp, trobarem darrera la línia d'arbres unes estructures de pedra, es tracta de les restes del molí del Mas Xifra de Vall, conegut amb els nom de molí del Mas Antoniet.

El primer que podem observar són un seguit de murs de pedra que surten del molí, aquests murs servien per a retenir aigua, igual que en un embassament. El propi molí es una estructura de dos nivells. Al nivell de sobre hi trobaríem l'espai des d'on s'operava el moli, on hi hauria també la mola, que estaria connectada amb un eix a un rodet, situat al carcabà (el pis inferior, on s'aprofitava la força de l'aigua per a moure la mola). Entre els dos pisos podem observar un seguit de forats, en un d'aquests hi trobàvem l'eix que connectava la mola i el rodet, els altres operaven diferents mecanismes per a controlar el funcionament del molí.

Trobem una bifurcació senyalitzada i seguim en direcció al santuari de Santa Maria de Bell-lloc per un sender local (blanc i verd) i deixem el PR que va al Castell de Vila-romà.

Molí del Mas Xifre de Vall

De seguida veurem les restes d'un antic molí fariner a la riera de Bell-lloc anomenat molí del mas Xifre de vall, també conegut amb el nom de molí del mas Antoniet. Encara es poden observar algunes estructures del molí, entre elles una mola.

Durant tot el recorregut hi ha molt de roldor☠, un arbust tòxic, especialment els seus fruits negres que podrien confondre's amb les mores ja que, igual que l'esbarzer, viu a les clarianes dels boscos humits i a les bardisses.

Un fet curiós és que en tots el boscos de ribera que ressegueixen la riera de Bell-lloc no hi creix cap vern, tot i que aquests arbres són típics dels boscos de ribera. La seva absència s'explica pel fet que necessiten tenir les seves arrels banyades amb aigua (al menys una bona part de l'any) cosa que no succeeix en aquesta riera que pot estar molts mesos sense una gota d'aigua.

Continuem pel camí que ressegueix la bassa del molí, al arribar a la bifurcació davant el tercer camp seguirem el camí de la dreta que ens porta al camí principal, on podrem veure la resclosa del molí del mateix nom. La resclosa té una mola, però aquesta no es feia servir, es va reaprofitar en la construcció de la resclosa.

Al passar la resclosa seguirem el camí principal en direcció Santa Maria de Bell-lloc, a poca distància del camí on hem sortit a trobar la via principal veurem un panell informatiu sobre el forn de rajols, aquest es troba un vint metres darrera el panell, excavat a la vessant.

Més endavant als marges de la riera es poden contemplar les ruïnes d'un antic pont així com un arbust força interessant: l'oloc. Una mica més endavant podem veure un marge sense vegetació on s'aprecien capes de sediments de roques (esquistos) amb argiles.

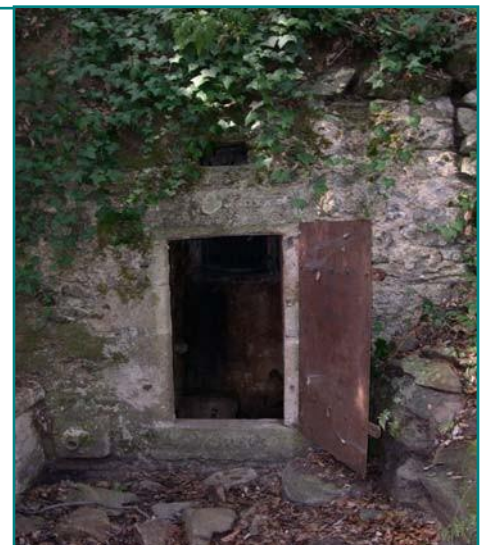
El camí surt a una zona més oberta enmig de finques privades on hi podem veure un seguit de vinyes, de seguida ens trobarem al punt d'entrada al santuari de Sta. Maria de Bell-lloc just al costat d'un pal indicador. L'església de Bell-lloc està dins una finca privada però es permet la seva visita per una porta lateral.

Una mica més amunt del santuari, a mà dreta, veurem uns esglaons que seguirem i que baixen en direcció a un corriol que ressegueix la riera de Bell-lloc. Passarem pel costat d'un suro escorxat i observarem una espectacular paret de roca natural resultat de les extraccions d'una antiga pedrera. Ens acostem a la font de Bell-lloc a tocar la riera del mateix nom.

La font de Bell-lloc

Està situada en un paratge ombrívol i frescal amb grans arbres i heures enfilant-se per tot arreu. La surgència de la font està amagada dins una doble portella de ferro i de fusta. L'aigua prové d'una mina. En la llinda de la portella es pot observar la següent inscripció: "IOSEPH COLLPRE 1700".

El paratge de la font és ric en plantes: llorers, galzerans, alzines, pollancre, heures, roldors, llentiscles, brucs, cirerers, falgueres, aladerns, figueres, suros, oliveres (restes de conreu), aloc, arboços, lleteres. Hi ha un domini clar de les alzines sobre els suros a causa de la humitat.

Per davant mateix de la font surt un corriol que travessa la riera de Bell-lloc i ens condueix al castell de Vila-romà.

Amb aquest ascens pel vessant del Montagut entrem a la zona afectada per l'incendi, podem observar un canvi notable en la vegetació, hem passat d'un espai selvàtic al voltant de la riera i la font de Bell-lloc a una vessant on predomina la vegetació arbustiva.

El sender puja ràpidament pel vessant de la muntanya contrari al vessant del santuari i s'arriba a una esplanada on es retrobem amb el camí del castell de Vila-romà. Descendim un mica pel camí i arribem a les ruïnes del Castell de Vila-romà del segle XI-XII.

El Castell de Vila-romà

Es va edificar al segle XI o XII. És de planta regular i està format per dues estructures concèntriques. Va ser destruït per les tropes napoleòniques durant la guerra de la Independència. No s'ha realitzat cap intervenció arqueològica ni de restauració. Per tant no es recomana l'accés a dins les ruïnes.

Des del Castell de Vila-romà podrem observar una primera panoràmica de la vall i l'espai que es va cremar en l'incendi de 2014.

L'entorn que observem ara es un espai en vies de regeneració, la vegetació arbustiva és la que ha reaparegut més fàcilment, els pocs arbres que podrem observar que no estan calcinats són alzines sureres, les quals van sobreviure a l'incendi; en part gràcies a la protecció natural que els hi oferia el suro. A prop veurem un corriol que neix a la nostra dreta i porta al cim de la muntanya de Montagut (amb vista panoràmica a les Gavarres) i al dolmen del mateix nom.

A partir d'ara hem d'anar seguint les marques grogues i blanques del PR que va al Mas Ribottot resseguint la riera de Bell-lloc, on gràcies a l'incendi podem observar multitud de terrasses de pedra seca a les vessants que formen la vall, ens podem fer una idea de com era aquest espai en èpoques anteriors.

En un punt concret surt un corriol a la nostra esquerra en direcció a la riera que porta a les restes d'una antic molí fariner (anomenat molí de Canyadell). La riera de Bell-lloc a l'estiu està ben seca a excepció d'alguns petits gorgs com el que es troba al molí de Canyadell.

Hi ha trams del camí que els brucs són altíssims (d'aquí bé el nom científic de Erica en referència al seu aspecte arbori i que ombrreja el sender que trepitgem).

Travessem la riera que ens quedarà a la nostra mà dreta. Es pot apreciar la presència de llorers en bona part del recorregut i sempre a tocar o molt a prop de la riera.

La lloreda

És un tipus de bosc de ribera força singular que creix a les raconades calentes de les valls enclotades de les muntanyes mediterrànies (és el cas de la part de les Gavarres que mira al mar) i és presidit pel llorer, un arbre supervivent del Terciari i que segurament durant les glaciacions del Quaternari es va refugiar en els indrets més humits i càlids.

El camí puja de forma continuada mentre les roques esquistoses tapissen el terra. Ens fixarem que aquestes roques tenen uns grànuls més foscos d'aquí ve el nom d'esquistos piguellsats.

En alguns trams del camí (els de més pendent i ferm rocós) es pot observar el desgast de les antigues rodes de carro sobre la roca que es produïa quan baixaven en frenada. A mesura que ens acostem a Fitor observarem la presència d'un altre espècie de pi molt abundant a les Gavarres: el pinastre.

En aquest punt sortirem de l'àrea afectada per l'incendi i podrem observar el fort contrast entre les zones més encaixonades de la vall, exuberants amb vegetació, i la zona d'on hem vingut, on predomina l'arbust. La manca de llum arran de terra a causa de l'encaixonament de la vall i la vegetació exuberant fa que només creixin heures, falgueres i molses.

En aquests boscos conviuen tres espècies d'arbres: alzines, suros i pins. I si ens hi fixem veurem que quan les alzines es fan grans fan força ombra als brucs que creixen per sota, aquests es queden sense fulles i es moren per manca de llum.

Travessem la riera en un punt on els llorers són molt ufanosos. Una mica més enllà sortirem a un camí més ample que agafarem en direcció oest i que tornarà a travessar la riera.

Trobem una cruïlla de tres camins. Per arribar al Mas Ribot podem seguir dos camins, ambdós són ascensos pel vessant del Puig Cargol. Si seguim el camí indicat pel GR l'ascens és bastant rectilini, seguint la riera i pujant després fins a Mas Ribot. L'altre camí, la ruta indicada al mapa i la que es tracta en aquest text, es troba al costat esquerra d'aquest, ambdues rutes comencen en paral·lel i arriben al mateix punt.

Aquest camí ascendeix el Puig Cargol en ziga-zaga i es va enfilant enmig d'un bosc selvàtic amb heures i arítjols que pengen en el vessant de la riera. Després dibuixa una corba molt tancada cap a la dreta, quasi en semicercle, presidida per un gran llorer que queda sota la riera.

Deixem de veure la riera i continuem en un bosc dominat pels pinastres, però també podem veure castanyers, alzines i suros, durant l'ascens podem veure la transició d'espècies entre els punts més profunds de la vall i la vegetació de pins i arbustos que trobem a les parts més elevades.

Finalment assolim una pista de terra en el mateix punt on un pal indicador ens assenyala la direcció de les ruïnes del Mas Ribot (molt a prop d'on estem i que podem visitar). La nostra ruta continua en direcció al Puig Cargol que és en sentit contrari al del Mas Ribot.

Després de pujar per la pista ampla de la zona de Fitor assolim el Puig Cargol.

El Puig Cargol

Té una altitud de 348m i el reconeixem per la presència d'un vèrtex geodèsic. La vegetació atapeïda del cim impedeix veure la panoràmica però sí que la veurem durant la baixada.

Dominen els pinastres i els suros escarransits. El sotabosc està dominat per l'arboç i el bruc. En les zones altes de les Gavarres els arbres són baixos a causa de l'acció del vent i la sequedat del terreny.

La pista voreja un antic dipòsit d'aigua i una caseta blanca. A mesura que anem baixant podem contemplar el mar i Palamós i, a la llunyania, el radar de les Gavarres al cim del Puig d'Arques.

Deixarem enrera una finca privada tancada amb un mur de pedra amb vegetació i arribarem a un punt on la pista es troba amb una cruïlla amb restes del que volia ser una urbanització. Al sud-est albirem la vila de Palamós i molt més a prop un dipòsit d'aigües per subministrar aigua en cas d'un incendi forestal.

El mirador de la Vall de Bell-lloc

Descobrim un marge, al costat del camí, que ens serveix de talaia sobre la Vall de Bell-lloc. Podem observar el Montagut que s'alça sobre la vall amb dos tons de verd en els seus vessants: unes clapes de verd clar (pinedes) i unes clapes de verd fosc (alzinars i boscos de ribera). Al peu del Montagut podem apreciar una petita taca blanca pertanyent a l'ermita de Bell-lloc. Ens hem d'imaginar la riera endinsada en el fons d'aquesta vall.

La vista que ofereix el camí de tornada és de gran bellesa que contrasta amb el mateix camí que trepitgem, de dimensions massa grans amb pals de llum poc integrats (les restes d'una urbanització que sortosament no va arribar a reeixir). Les panoràmiques de la vall ens permeten veure la superfície afectada per l'incendi, on en els límits d'aquesta veiem un canvi notable de vegetació.

Trobem una cruïlla amb un dipòsit d'aigua semblant al del puig Cargol i, més tard, un pal indicador que ens assenjala el camí per anar a Sta. Maria de Bell-lloc. L'agafem i deixem la pista que fins ara seguíem.

El camí transita per una zona boscosa amb un sotabosc baix a causa de la intervenció humana i amb l'objectiu de reduir la quantitat de combustible del bosc i afavorir el creixement dels arbres. Podrem identificar plantes com el garric, el bruc, l'estepa borrera, el suro, el pi blanc i el pi pinyer.

La pista que seguim ara forma part d'un sender local (senyals verdes) i és un bon lloc per observar el que s'anomena una brolla amb pins.

La brolla amb pins

És un bosc dominat per arbustos que els agrada la llum directa del Sol (brucs, gatoses, estepes, argelagues, etc.) i que poden anar acompanyades de pins o no. Normalment una brolla amb pins l'anomenem pineda tot i que el pi només sigui un acompanyant de la comunitat d'arbustos.

Les brolles solen ocupar les zones més seques i exposades a la radiació solar. Són molt inflamables, sobretot a l'estiu, quan les plantes pateixen d'aigua.

Als vorals d'aquesta via podem veure com moltes plantes estan polsoses pel pas de vehicles, això ens fa pensar també en la importància de les plantes com a filtradors dels contaminants i la pols atmosfèrica.

Entrem en una zona de finques residencials, a les portes de l'entrada al santuari de Bell-lloc, en el mateix punt on abans havíem passat. Ara ja només haurem de seguir la via principal que ens queda fins el punt d'inici al costat de les instal·lacions de l'empresa Nichirin.